

Hiệu quả điều trị thống kinh bằng bài thuốc “CTH” tại Bệnh viện Tuệ Tĩnh

THE EFFECTIVE TREATMENT FOR DYSMENORRHEA WITH REMEDY “CTH” AT TUE TINH HOSPITAL

Nguyễn Tôn Quyền, Nguyễn Thị Thủy, Nguyễn Khắc Điền

Học viện Y Dược học cổ truyền Việt Nam

TÓM TẮT

Đặt vấn đề: Kinh nguyệt là hiện tượng tự nhiên, xuất hiện hàng tháng ở nữ giới. Đau bụng kinh hay còn gọi là Thống kinh, có nhiều mức độ khác nhau, có người bị đau nhẹ, có người đau âm ỉ kéo dài trong vài giờ đến vài ngày, hoặc đau thành từng cơn dữ dội... Đau bụng kinh nếu không được điều trị sớm, có thể ảnh hưởng đến sức khỏe của chị em, đặc biệt là sức khỏe sinh sản, gây hiếm muộn vô sinh ở nữ giới...

Phương pháp nghiên cứu: Nghiên cứu can thiệp lâm sàng so sánh trước và sau điều trị. 45 bệnh nhân được chẩn đoán Thống kinh tại Bệnh viện Tuệ Tĩnh từ năm 2018 đến 2020.

Kết quả: Mức độ đau nhiều (7 – 10 điểm) trước lúc điều trị là 71,1% (32 người), kết quả tỷ lệ giảm đau bụng kinh mức độ nhiều sau 1 kỳ kinh ngừng điều trị là 95,6% (43 người).

Kết luận: Điều trị Thống kinh bằng bài thuốc “CTH” có hiệu quả cao, phương pháp dễ sử dụng; thời gian điều trị ngắn và phù hợp.

Từ khóa: Thống kinh, Bệnh viện Tuệ Tĩnh, CTH.

ABSTRACTS

Objective: The menstruation is a natural phenomenon that occurs every month in women. The dysmenorrhea has many different levels such as mild pain, dull pain that lasts for a few hours to a few days or intermittent pain. If women do not treated early, it could be affect to health, especially reproductive health, causing infertility in women.

Methods: The clinical experimental study with comparison before and after. The 45 patients were diagnosed with dysmenorrhea at Tue Tinh hospital from 2018 to 2020.

Results: The severe pain (7-10 points) before treatment was 71.1% (32 people), reduced to 95.6% in severe dysmenorrhea, after a period stopped treatment with 95.6% (43 people)

Conclusions: Dysmenorrhea treatment with the remedy “CTH” get high effect, easy to use, short and suitable treatment time.

Keywords: Dysmenorrhea, Tue Tinh Hospital, CTH.

Ngày nhận bài: 25/3/2021

Ngày phản biện: 26/3/2021

Ngày chấp nhận đăng: 23/4/2021

ĐẶT VẤN ĐỀ

Sức khỏe là vốn quý của con người. Từ khi đến tuổi dậy thì và đang trong độ tuổi sinh sản không ít người phụ nữ khi kinh nguyệt lại là nỗi sợ bởi những cơn đau bụng kinh. Đặc biệt một số người có cơn đau không thể chịu nổi, khiến phụ nữ rơi vào trạng thái mệt mỏi, lo lắng, khốn khổ và kiệt sức, làm ảnh hưởng lớn tới sinh hoạt hàng ngày cũng như công việc và học tập.

Thống kinh cơ năng là hiện tượng đau bụng xảy ra khi hành kinh, có tính chất lặp lại mà không có tổn thương thực thể ở vùng chậu. Tùy vào mức độ mà ảnh hưởng ít nhiều đến chất lượng cuộc sống và công việc của phụ nữ trong độ tuổi sinh sản, đây là một bệnh rất phổ biến trong phụ khoa.

Trong quá trình thu thập kết quả 10 năm nghiên cứu từ năm 2002 đến năm 2011 tác giả Hong Ju (2013) đã cho thấy tỷ lệ Thống kinh ở nữ giới ở độ tuổi sinh sản dao động từ 16% và 91%, cơn đau dữ dội xuất hiện trong 2% - 29% phụ nữ được nghiên cứu.

Y học cổ truyền điều trị thống kinh bằng phương pháp mang lại những hiệu quả tốt. Những công trình nghiên cứu gần đây về các bài thuốc uống như Đào hồng tứ vật thang gia giảm, Thông kinh tán, Đương quy thực dược tán gia giảm, Phụ lục cao... điều trị Thống kinh cơ năng mang lại kết quả tốt.

Bài thuốc “CTH” là bài thuốc cổ phương gia giảm sử dụng chủ yếu là các vị thuốc thường dùng, để điều trị Thống kinh cơ năng đạt hiệu quả cao trên lâm sàng nhưng chưa được đánh giá cụ thể để chứng minh về tác dụng của bài thuốc. Để đánh giá một cách khoa học giúp làm sáng tỏ vấn đề trên, chúng tôi thực hiện đề tài nghiên cứu: **“Đánh giá hiệu quả của bài thuốc “CTH” trong điều trị thống kinh cơ năng tại Bệnh viện Tuệ Tĩnh”** với mục tiêu: **Đánh giá hiệu quả của bài thuốc “CTH” trong điều trị thống kinh cơ năng.**

TỔNG QUAN TÀI LIỆU

Chu kì kinh nguyệt là sự biến đổi về cấu trúc, chức năng của niêm mạc tử cung dẫn tới sự chảy máu có chu kỳ ở niêm mạc tử cung dưới tác dụng của các hormon tuyến yên và buồng trứng. Có hai loại vòng kinh là vòng kinh không phóng noãn và vòng kinh có phóng noãn.

Đặc điểm và tính chất của kinh nguyệt

Chu kỳ kinh nguyệt bình thường của phụ nữ Việt Nam dao động từ 28 đến 30 ngày. Độ dài của chu kỳ kinh nguyệt được tính bằng khoảng thời gian giữa hai ngày chảy máu đầu tiên của hai chu kỳ kinh kế tiếp nhau. Thời gian chảy máu trung bình mỗi chu kỳ là 3 – 5 ngày.

Tuổi dậy thì không phải là một thời điểm mà là một khoảng thời gian. Khoảng thời gian này có thể thay đổi theo từng cá thể nhưng thường kéo dài 3-4 năm. Ở Việt Nam, tuổi dậy thì thường từ 8 – 10 tuổi. Thời điểm dậy thì hoàn toàn được đánh dấu bằng lần có kinh đầu tiên.

Khái niệm Thống kinh:

Thống kinh cơ năng là hiện tượng đau bụng xảy ra khi hành kinh, có tính chất lặp lại và không có tổn thương vùng chậu có thể xác định được.

Đau là một cảm nhận thuộc về giác quan và xúc cảm do tổn thương đang tồn tại hoặc tiềm tàng ở các mô gây nên và phụ thuộc vào mức độ nặng, nhẹ của tổn thương ấy.

Cơ chế gây đau của thống kinh cơ năng

Hiện có nhiều giả thiết đưa ra nhằm giải thích hiện tượng thống kinh cơ năng gồm: Thuyết co thắt; Thuyết thiếu máu; Thuyết xung huyết; Yếu tố cổ tử cung; Yếu tố nội tiết; Yếu tố thần kinh; Yếu tố tâm lý.

Điều trị thống kinh cơ năng

Hiện nay, các thuốc được sử dụng phổ biến để điều trị cho những bệnh nhân bị thống kinh cơ năng trong Nội khoa là NSAIDs, thuốc tránh thai.

Có thể điều trị bằng ngoại khoa, Liệu pháp tâm lý, Liệu pháp thiên nhiên...

THỐNG KINH CƠ NĂNG THEO YHCT

Thống kinh còn gọi là “kinh nguyệt đau”, “đau bụng kinh”, “kinh hành phúc thống” hoặc “đau bụng khi có kinh”.

Theo Y học cổ truyền (YHCT), thành phần chủ yếu của kinh nguyệt là huyết, sinh ra huyết và thống nhiếp sự vận hành của huyết đều có sự điều tiết, hóa sinh của khí, đồng thời khí lại cần vào sự dinh dưỡng của huyết. Bệnh cơ chủ yếu của Thống kinh là do khí huyết vận hành không lưu thông gây nên.

Sào Nguyên Phương trong “Chư bệnh nguyên hậu luận” viết: “Phụ nhân có kinh nguyệt đau bụng là do lao thương khí huyết dẫn đến cơ thể hư, cảm phải khí phong hàn xâm nhập vào bào lạc gây tổn thương hai mạch xung tâm. Đến kỳ kinh, huyết hư cảm thụ phong hàn, huyết khí động, phong hàn và huyết khí kết hợp dẫn tới đau”.

Ở nước ta, Thống kinh đã được Tuệ Tĩnh và Hải Thượng Lãn Ông đề cập đến trong các trước tác của mình. “Phụ đạo xán thiên”, Hải Thượng Lãn Ông đã làm sáng tỏ từ y lý đến đặc điểm điều trị. Tuệ Tĩnh trong “Nam dược thân hiệu” rất trọng dụng Hương Phụ và Ô dược lí khí để chỉ thống, dùng điều trị các trường hợp đau cả bụng trên và bụng dưới do khí huyết ngưng trệ, do lạnh.

Bệnh nguyên và cơ chế bệnh sinh thống kinh

Y học cổ truyền chia thống kinh phân thành hư chứng và thực chứng. Hư chứng đa phần là khí, huyết, Can, Thận hư suy. Thực chứng đa phần là khí hàn, nhiệt, thấp tà xâm phạm, khí uất.

“Y tôn kim giám” nói rằng: “Đau bụng trước kỳ kinh là vì khí huyết ngưng trệ, nếu mà khí làm cho trệ huyết thì phân nhiều sinh ra trường mãn, nếu mà huyết làm cho trệ khí thì phân nhiều đau râm rĩ”. Đó là thuyết minh mối quan hệ về thống kinh

do khí trệ huyết ngưng.

Nguyên tắc điều trị: Do khí huyết tắc trệ mà gây đau “Bất thông tắc thống” nên trị liệu cũng phải đạt mục đích làm cho khí huyết lưu hành, “Thông tắc bất thống nên hết đau”. Điều hòa khí huyết mạch Xung Tâm là chủ yếu, kết hợp với điều trị cơ chế của bệnh tật có thể là hoạt huyết, hành khí, tán hàn, thanh nhiệt, bổ hư...

Thành phần bài thuốc

Hoàng kỳ 12g Đại táo 12g Dương quy 12g
Bạch thược 12g Sinh khương 08g Bạch truật 12g
Quế chi 12g Di đường 12g Cam thảo 05g

TÌNH HÌNH NGHIÊN CỨU THỐNG KINH

Năm 2012, Dương Xuân Mai, Bạch Đào, Phòng Đan, áp dụng phương thuốc “Đào hồng tứ vật thang gia giảm” gia thêm vị đan bì 15g, nguyên hồ 10g để tăng tác dụng hoạt huyết chỉ thống, gia sinh cam thảo 6g để điều hòa các vị thuốc. Bài thuốc được sử dụng để điều trị thống kinh cơ năng cho 30 bệnh nhân, sau 5 liệu trình kết quả cho thấy 22 bệnh nhân khỏi đau, không tái phát sau 3 tháng, 7 bệnh nhân có hiệu quả giảm đau rõ ràng, 1 bệnh nhân hiệu quả chưa rõ, tổng số bệnh nhân có hiệu quả chiếm 96,67%.

Năm 2016, Nguyễn Thị Huyền, “Nghiên cứu hiệu quả điều trị Thống kinh cơ năng của bài thuốc “Hương phụ sa nhân ô dược thang””. Luận văn thạc sỹ y học, Học viện Y Dược học cổ truyền Việt Nam [30].

PƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU

Nghiên cứu can thiệp lâm sàng so sánh trước và sau điều trị trên 45 bệnh nhân tuổi nữ tuổi từ 15 – 49 đến khám và điều trị tại Khoa Phụ sản - Bệnh viện Tuệ Tĩnh, được chẩn đoán thống kinh cơ năng và đồng ý tham gia nghiên cứu.

Các bước tiến hành: thu thập số liệu các chỉ số

lâm sàng thông qua phương pháp khám Y hiện đại và vọng, vấn, vấn, thiết theo Y học cổ truyền.

Phương pháp điều trị: Mỗi BN được uống bài thuốc «CTH». thuốc được dùng trong 07 ngày, mỗi ngày uống 300 ml chia 2 lần sáng, chiều trước ăn 30 phút.

Các chỉ số nghiên cứu: Đau bụng kinh được đánh giá theo thang điểm VAS và thời gian đau bụng kinh trong chu kỳ kinh. Kinh nguyệt: đánh giá chu kì kinh, lượng kinh, màu sắc kinh, tính chất kinh.

Đánh giá kết quả điều trị: Thời điểm bắt đầu tiến hành đánh giá khi bệnh nhân nhập viện điều trị nội trú ban ngày. Đánh giá theo thang điểm VAS (Visual Analog Scale). Thang điểm số học đánh giá mức độ đau VAS là một thước có hai mặt, do hãng Astra – Zeneca sản xuất.

Dựa vào đó có thể chia thành 4 mức độ đau theo thang điểm VAS như sau:

Không đau: 0 điểm Đau vừa: 4 – 6 điểm
Đau ít: 1 – 3 điểm Đau nhiều: 7 – 10 điểm

KẾT QUẢ VÀ BÀN LUẬN

Phân bố tuổi của đối tượng nghiên cứu

Phân bố tuổi của đối tượng nghiên cứu (Theo WHO)

Nhóm tuổi	Số lượng	Tỷ lệ %
≤ 19	3	6,7
20 – 24	38	84,4
25 – 29	3	6,7
≥ 30	1	2,2
Tổng	45	100

Nhận xét: 84,4% bệnh nhân từ 20 đến 24 tuổi.
Phân loại đối tượng nghiên cứu theo nghề nghiệp

Nghề nghiệp của đối tượng nghiên cứu (n=45)

Nghề nghiệp	Số lượng	Tỷ lệ %
Cán bộ	5	11,1
Học sinh, sinh viên	37	82,2
Khác	3	6,7
Tổng	45	100

Nhận xét: Có 37 bệnh nhân là học sinh, sinh viên.

Phân bố đối tượng nghiên cứu theo tuổi có kinh lần đầu

Phân bố theo tuổi có kinh lần đầu (n=45)

Tuổi hành có kinh lần đầu	Số lượng	Tỷ lệ %
< 9 tuổi	0	0,00
9 - 13 tuổi	9	20,00
14 tuổi	4	8,90
15 - 16 tuổi	31	68,90
≥ 17 tuổi	1	2,20
Tổng		

Nhận xét: Số lượng bệnh nhân có kinh từ 15 - 16 tuổi cao nhất là 31 bệnh nhân, chiếm tỷ lệ là 68,90%.

Phân bố theo thời gian mắc bệnh

Phân bố đối tượng nghiên cứu theo thời gian mắc thống kinh (n=45)

Thời gian (năm)	Số lượng	Tỷ lệ %
1 – 5 năm	2	4,4
6 – 10 năm	41	91,1
> 10 năm	1	2,2
Tổng	45	100

Thời gian mắc Thống kinh của đối tượng nghiên cứu từ 6 năm đến 10 năm là 41 bệnh nhân.

Phân bố đối tượng nghiên cứu theo thời điểm đau Phân bố theo thời điểm đau (n=45)

Thời điểm đau	Số lượng	Tỷ lệ %
Trước khi hành kinh	23	51,10
Trong khi hành kinh	4	8,90
Trước và trong khi hành kinh	1	2,20
Sau khi hành kinh	1	2,20
Trong và sau khi hành kinh	9	20,00
Trước, trong và sau khi hành kinh	7	15,60
Tổng	45	100

Nhận xét: Số lượng bệnh nhân đau trước khi hành kinh là 23 trường hợp và đau trong toàn bộ chu kỳ kinh là 7 bệnh nhân.

Mức độ đau bụng kinh theo thang điểm VAS trước điều trị

Bảng 1. Mức độ đau bụng kinh theo thang điểm VAS trước điều trị (n=45)

Mức độ đau	Số lượng	Tỷ lệ %
Đau nhiều (7 – 10 điểm)	32	71,1
Đau vừa (4 – 6 điểm)	10	22,2
Đau ít (1 – 3 điểm)	3	6,7
Tổng	45	100

Nhận xét: Kết quả bảng 1 cho thấy: Có 32 bệnh nhân đau bụng nhiều

ĐÁNH GIÁ HIỆU QUẢ ĐIỀU TRỊ CỦA BÀI THUỐC “CTH”

Tác dụng giảm đau bụng kinh của bài thuốc “CTH” trên lâm sàng

Đánh giá kết quả giảm đau bụng kinh sau 3 kỳ kinh điều trị và 1 kỳ kinh ngừng điều trị.

Kết quả giảm đau bụng kinh sau 1 kỳ kinh ngừng điều trị (n=45)

Mức độ	Thời điểm	Giảm đau		Không giảm đau	
		n	%	n	%
Nhiều		43	95,6	0	0
Vừa		1	2,2	0	0
Ít		1	2,2	0	0

Nhận xét: Tỷ lệ giảm đau là 95,6%.

Bảng 2. Sự thay đổi lượng kinh tại các thời điểm nghiên cứu (n=45)

Mức độ	Thời điểm	Giảm		Không giảm	
		n	%	n	%
Nhiều		37	82,2	0	0,0
Vừa		7	15,6	0	0,0
Ít		1	2,2	0	0,0

Nhận xét: Lượng kinh thay đổi 82,2%.

NHẬN XÉT MỘT SỐ TÁC DỤNG KHÔNG MONG MUỐN CỦA BÀI THUỐC “CTH”

Đánh giá các tác dụng không mong muốn trên lâm sàng

Các triệu chứng lâm sàng không mong muốn trong quá trình điều trị (n=45)

Triệu chứng	Số lượng	Tỷ lệ %
Rối loạn kinh nguyệt	0	0,0
Đại tiện lỏng	1	2,2
Táo bón	0	0,0
Mẩn ngứa	0	0,0
Nôn, buồn nôn	0	0,0

Nhận xét: Có 1 trường hợp đại tiện phân lỏng, tỷ lệ 2,2%.

KẾT LUẬN

Điều trị Thống kinh bằng bài thuốc CTH có hiệu quả cao, phương pháp dễ sử dụng; thời gian điều trị ngắn và ít tác dụng không mong muốn.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- Bộ môn Sản, Trường Đại học Y Hà Nội (2013),** “*Bài giảng sản phụ khoa*”, Nhà xuất bản Y học, Hà Nội, tr.218-230, 242-245.
- Bộ Y tế (2017),** “*Dược điển Việt Nam V*”, Nhà xuất bản Y học, Hà Nội.
- Đỗ Tất Lợi (2006),** Những cây thuốc và vị thuốc Việt Nam. Nhà xuất bản y học tr. 82, 193.
- Cao Ngọc Thành, Lê Minh Tâm (2011),** “*Nội tiết phụ khoa và y học sinh sản*”, Nhà xuất bản Đại học Huế, tr.42-66,114-119.
- Khoa y học cổ truyền, Trường Đại học Y Hà Nội (2005),** “*Bài giảng Y học cổ truyền, tập 2*”, Nhà xuất bản Y học, Hà Nội, tr.235-241.
- Nguyễn Thị Quỳnh Trang (2012),** “*Đánh giá tác dụng của “Phụ lục cao” trong điều trị thống kinh cơ năng tuổi trẻ*”, Luận văn tốt nghiệp bác sĩ nội trú, Trường Đại Học Y Hà Nội.
- Nguyễn Thị Huyền (2016),** “*Nghiên cứu hiệu quả điều trị Thống kinh cơ năng của bài thuốc “Hương phụ sa nhân ô dược thang”*”. Luận văn thạc sĩ y học, Học viện Y Dược học cổ truyền Việt Nam.
- 刘敏如, 谭万信 (2001),** “*中医妇科学*”, 人民卫生出版社, 323-334.
- Lưu Mãn Như, Đàm Vạn Tín (2001)** “*Trung y Phụ khoa*”, Nhà xuất bản sức khỏe nhân dân, tr.323-334.